

Universitatea Babeș-Bolyai

Teză de abilitare

Istoria familiei și copilăriei românești

Luminița Dumănescu

Cercetător științific II
Doctor în Istorie
Centrul de Studiere a Populației
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Cluj-Napoca

2015

CUPRINS

Rezumat - 3

Abstract - 7

Introducere - 11

Profilul unui cercetător al familiei și copilăriei; apropierea de demografia istorică

Partea I

Realizări științifice și profesionale

- 1. Cercetări de Istoria Familiei și Copilăriei, 2009 – 2015**
 - 1.1. Istoria familiei românești în comunism - 15**
 - 1.2. Familia mixtă în Transilvania - 59**
 - 1.3. Copilăria românească în comunism – 66**

Partea a II-a

- 2. Plan de dezvoltare al carierei profesionale (2015 -)**
 - 2.1. Modernizarea Familiei românești - 95**
 - 2.2. Cercetări de Demografie Istorică - 98**
 - 2.3. Cercetări de Istoria copilăriei - 103**
 - 2.4. Propuneri didactice și de suport educațional - 104**
 - 2.5. Activități de formare, perfecționare, diseminare - 105**

Partea a III-a

Bibliografie selectivă - 107

Rezumat

Rezultatele cercetărilor mele de după obținerea titlului de Doctor în Istorie vizează, cu precădere, două domenii de cercetare: *istoria familiei și istoria copilăriei*, teme în jurul cărora mi-am construit întreaga carieră începând cu anul 2002, când am fost admisă la Masterul de Socio-Antropologie Istorică. Atât istoria familiei cât și istoria copilăriei au vizat îmbinarea surselor și metodelor de lucru specific demografiei istorice și istoriei sociale. Ca urmare, teza de abilitare cu titlul *Istoria Familiei și Copilăriei Românești* se desfășoară pe trei direcții: cercetări de istoria familiei (familia românească în comunism, familia mixtă în Transilvania, baza de date a populației istorice a Transilvaniei suport pentru cercetarea vieții de familie), și istoria copilăriei. Cercetările amintite se extind pe un eșantion cronologic întins, de la începutul secolului al XIX-lea până în zilele noastre.

În anul 2008, aproape de finalizarea studiilor doctorale, am ocupat postul de cercetător în istorie la Centrul de Studiere a Populației, unitate de cercetare de excelență a Universității Babeș-Bolyai, unde, începând din 2013, sunt cercetător științific II. Am susținut teza de doctorat în 2009 cu o lucrare privind istoria copilăriei în Transilvania, între 1850-1910. În cei 10 ani de când lucrez în cercetare am fost implicată în 8 proiecte de cercetare, fie în calitate de director (proiecte postdoctorale), în calitate de membru al echipei (cel mai frecvent) și în calitate de manager de proiect. Coordonatele precise ale activității mele au vizat, începând cu anul 2009, două elemente principale, din sfera de cercetare și didactică:

- A) Participarea, prin intermediul proiectelor de cercetare asumate de Centrul de Studiere a Populației, la elaborarea unor modele ale familiei românești în epoca modernă. Ultimul proiect, pe care îl coordonez în calitate de manager, vizează contruirea primei baze de date a populației din Transilvania – un instrument de lucru în absența căruia cercetarea de demografie istorică nu mai este posibilă în prezent. Această direcție presupune și perfecționarea cursului de istoria familiei și implicit, dezvoltarea cercetărilor de Istoria Familiei, circumscrisă diferitelor repere cronologice (secolele XIX-XXI)
- B) Întregirea istoriei copilăriei în România, în secolele XIX-XX

În perioada 2010 – 2015, în calitate de cercetător postdoctoral am derulat două proiecte: primul dintre acestea, un proiect POSDRU în perioada septembrie 2010 – august 2012, a avut ca scop studierea familiei românești în contextual măsurilor pronataliste impuse de regimul comunist. Patternul pe care l-am surprins în urma celor 24 de luni de cercetare a contribuit la conturarea specificului familiei românești în ultimul secol. Pentru că perioada comunista a coincis cu **redefinirea rolurilor categoriilor sociale** am demonstrat că specificitatea familiei acestei perioade se întemeiază pe cu totul alte coordonate decât în cazul familiei tradiționale. Acest proiect și publicațiile care i-a urmat au adus din nou în discuție subiectul modernizării familiei într-o perioadă de constrângeri cum a fost cea a regimului communist. Am arătat, în cartea *Familia românească în comunism*, rod al acestui proiect, cât și în studii dedicate unor probleme punctuale, că modernizarea familiei românești, definită după rigorile teoriilor modernizării familiale impuse în istoriografia vestică, s-a produs în comunism, chiar dacă, epistemologic vorbind, nu există nicio relație de sinonimie între comunism și modernizare, ca noțiuni specifice. De asemenea, cercetările mele pe acest subiect au determinat o reevaluare sociologică a principalelor efecte demografice ale regimului communist, principala contribuție în acest sens fiind studiul publicat la începutul acestui an (2015) în prestigioasa *Annales de Demographie Historique*, despre efectele demografice ale dictaturilor – în cazul nostru efectele comunismului și a politicilor sale asupra populației - pe care l-am semnat împreună cu unul dintre cei mai cunoscuți demografi români, profesorul Traian Rotariu, mentorul meu în proiectul amintit. Am prezentat rezultatele acestor cercetări la câteva conferințe internaționale, cea mai reprezentativă fiind European Social Science History Conference, desfășurată în Glasgow în aprilie 2012.

Începând cu iulie 2013 derulez un al doilea proiect ce vizează reconstituirea copilăriei românești în comunism. Cercetarea vine în continuarea tuturor demersurilor anterioare legate de viața cotidiană în comunism, ca și în continuarea cercetărilor personale, extinzând cercetarea istoriei copilăriei asupra perioadei comuniste. Rezultatul acesteia reprezintă o punere în evidență a istoriei trăite, cu îmbinarea aspectelor psihologice pe care le-au degajat aceste trăiri și cu evaluarea sociologică a ceea ce a însemnat pentru subiecți perioada comunistă trăită la vârstă copilăriei. Copilăria în comunismul românesc este o cercetare cu un puternic caracter interdisciplinar: dacă la un prim nivel se urmărește fixarea cadrelor istorice ale copilăriei în comunism, la nivelul al doilea am investigat copilăria din punct de vedere sociologic și psihologic,

finalitatea constând în conturarea trăsăturilor copilăriei că vârstă structurală în comunism (cartea dedicată acestui subiect va fi publicată la sfârșitul acestui an).

Începând cu anul 2011 sunt implicată într-un proiect cu finanțare națională privind căsătoriile mixte în Transilvania, începând de la introducerea legislației civile (1895) până în zilele noastre. În cadrul acestuia, pe lângă partea de management administrativ, m-am ocupat cu prioritate de două probleme: schimbarea raporturilor indivizilor și familiilor cu statul și problema copiilor proveniți din căsătoriile mixte. În 2013 am organizat în cadrul proiectului o conferință internațională de anvergură al cărei principal rezultat l-a constituit cartea *Intermarriage throughout History*, publicată de Cambridge Scholar Publishing în iunie anul curent coordonată de subsemnata (împreună cu Daniela Mârza și Marius Eppel). În 2014 am fost propusă chair al grupului Educație din cadrul proiectului european European Historical Population Sample Network, un proiect de cercetare sub coordonare olandeză, ce vizează analiza longitudinală a indivizilor și familiei cu ajutorul bazelor de date standardizate după Intermediate Data Structure. În calitate de chair al acestui grup sunt responsabilă cu supervizarea și coordonarea celor 8 școli de vară/iarnă care se desfășoară în Nijmegen, Amsterdam, Geneva, Lund, Umea, Cluj în cadrul acestui grup. Nominalizarea mea pentru șefia grupului, așa cum a fost explicată în propunerea înaintată de directorul EHPS-Net, a venit ca urmare a rezultatelor excepționale obținute în promovarea demografiei istorice prin intermediul celor două școli de vară pe care le-am organizat consecutiv la Cluj, în 2013 și 2014.

De asemenea, relevantă penru cariera mea științifică este calitatea de manager științific și administrativ al proiectului Historical Population Database of Transylvania, 1850-1910, un proiect revoluționar care își propune construirea primei baze de date despre populația istorică a Transilvaniei, pe baza căreia, ulterior, pot fi efectuate o serie de analize longitudinale, se va putea trece la o cercetare a cursului vieții oamenilor, având la bază date de nivel microsocioal.

Din anul 2012 predau cursul de Istoria familiei și copilăriei în cadrul Joint Masterului European Network of Masters in Children's Rights – tutorat de Frieun Universitat (colaborare începută în 2008 sub forma unui seminar de istoria copilăriei). Am fost invitată pentru a sustine cursuri pe aceasta temă la Universitatea de Stat din Moldova (martie 2009), București - Facultatea de Litere, Catedra de Comunicare Socială și Relații Publice (aprilie 2009) și Istanbul (mai 2014). În anii universitari 2013-2014 și 2014-2015 am predat la Facultatea de Istorie a Universității Babeș-Bolyai, în cadrul cursului de Istoria Populației, seminarul de demografie istorică. Am

coordonat teze de licență, am participat în comisii de îndrumare și avizare a rezultatelor doctorale și în comisii de doctorat.

Crearea instrumentului HPDT – baza de date a populației istorice a Transilvaniei – ne îndreptățește să gândim pentru viitorul imediat un plan de dezvoltare a cercetărilor de istoria populației, istoria familiei și demografie istorică la Centrul de Studiere a Populației. Din punct de vedere științific, baza de date deschide perspective noi și deosebit de ample în studiul populației Transilvaniei. Până în prezent, atât analizele longitudinale, cât și cele orizontale – fie comunitare, fie microzonale – au fost puternic limitate de efortul major de culegere a datelor și introducerea lor într-o formă codificată. Acest obstacol a redus, inevitabil, și numărul cercetărilor care pot constitui repere comparative solide, formându-se un cerc vicios din care nu se putea ieși decât în cazuri particulare și cu eforturi notabile. HPDT va rezolva în mare măsură această problemă, punând la dispoziția cercetătorilor o cantitate amplă de date istorico-demografice. Vor fi introduse în baza de date mai multe localități decât suma celor monografiate până în prezent, diversitatea etnică și confesională va fi atent urmărită, iar numărul variabilelor asupra cărora vor putea fi desfășurate analize va crește exponențial. Scopul unei astfel de baze de date este reconstituirea cât mai completă a cursului vieții indivizilor, altfel spus, posibilitatea de a urmări indivizii de la naștere până la moarte, având informații cum ar fi vârsta la căsătorie, confesiunea, numărul copiilor născuți, ocupația, locul nașterii, gradul de alfabetizare, rețeaua socială și istoria migrațională. Cuprinzând astfel de informații, aceste baze de date reprezintă o resursă de bază pentru cercetarea unor aspecte din domeniul demografiei, sociologiei, epidemiologiei, dezvoltării socioeconomice, geografiei sociale.

Experiența acumulată în acești ani, din propriile cercetări și din interacțiunea cu cercetările colegilor mai tineri, provocările pe care le suscită noile instrumente de lucru și necesitatea de a forma un contingent nou de cercetători în domeniile de expertiză amintite (demografia istorică, istoria familiei și copilăriei) sunt principalele motive care mă determină să depun prezenta teză spre a fi susținută în fața comisiei de abilitare, în vederea obținerii dreptului de a conduce doctorate.

